

Dieniezhnikov Serhii, Usmanov Malik, Melnykov Andrii Technologies of management of rehabilitation injured military officers of the SBSU after the end of military actions

The article is devoted to consideration of the content of modern technologies for the management of rehabilitation of injured servicemen of the SBSU who took part in skirmishes. This problem is gaining great importance and requires attention and a special attitude to it from professionals, on whom the success of both the activity itself and further rehabilitation will depend. Attention is paid to the study of aspects of psychological and acmeological rehabilitation, as well as those sides of the issue that require additional study and specification. The question of changing the self-concept of SBSU servicemen who took part in military operations was considered. As a result of consideration of various aspects of psychological rehabilitation of military personnel of the State Security Service, a conclusion was made about the importance of this type of rehabilitation in terms of restoring personal resources and the individual's inclusion in social relations.

Thus, the content of the psychological component of the rehabilitation of military personnel who took part in military clashes has not been fully studied, although sufficient attention has been paid to the consideration of its aspects. The psychological consequences of participation in hostilities are diverse in content, form and dynamics of manifestation. Being fixed in the personal structures and behavior of individuals, they determine their behavior. Psychological rehabilitation is an important stage in the recovery of military personnel upon return to a peaceful environment; it helps military personnel in recognizing and comprehending the events that caused their current mental state, in accepting peaceful life and adapting to it, and also contributes to changing the vector of self-concept types from disorganized to "Creative."

Key-words: rehabilitation, management, military serviceman, State Border Service of Ukraine, acmeology, psychological support, social protection of veterans.

УДК 378:7.035: 373.5.02

Юрій Козловський

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID 0000-0003-1006-0130

DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/042-052

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН НА ОСНОВІ ПРИНЦИПІВ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Стаття містить результати дослідження щодо підготовки вчителя природничих дисциплін до використання системи контролю знань і вмінь учнів. Обґрунтовано теоретичні засади диференціації в навчальному процесі. Для підготовки вчителя природничих дисциплін до контролю знань і вмінь учнів в умовах диференціації та індивідуалізації навчання розроблено схему поетапної диференціації учнів за змістом навчального матеріалу природничих дисциплін (поділ учнів за критерієм інтересів, здібностей та схильностей до природничих наук; індивідуалізація навчання для кожної з виокремлених груп учнів). Система диференційованого ковшного контролю ґрунтується на результатах послідовного опанування у сформованих підгрупах учнів за завданнями (графічне, кількісне, програмоване, довідкове, експериментальне тощо). Такий

підхід є важливою складовою диференційованого контролю знань і умінь учнів з природничих дисциплін.

***Ключові слова:** майбутній вчитель, контроль знань і умінь, учні, природничі дисципліни, принцип індивідуалізації, принцип диференціації, підготовка,*

Постановка проблеми. Природничі дисципліни закладають основи загальнотеоретичного мислення, базу для оволодіння технічними, екологічними та іншими галузями. Проте, як це часто трапляється на практиці, вивчення курсів фізики, хімії чи біології має ізольований, традиційний характер, перетворюючись іноді у самоціль. Навчальні програми хибують переважністю фактів і деталей. Такий підхід нівелює значення природничих дисциплін, не формує єдину природничо-наукову картину світу, порушує логіку комплексу природничих наук.

Не можна не погодитися з Оніпко (2017), що розроблення педагогічних засад реалізації змісту освітньої галузі «Природознавство», обґрунтування її дидактичної доцільності, принципове оновлення методичного забезпечення практичної підготовки є нагальною потребою шкільного сьогодення» (с. 11).

Один з ефективних методів перебудови наявної системи навчання є науково обґрунтована інтеграція знань, тісно взаємопов'язана з диференціацією. На різних суспільних етапах співвідношення процесів інтеграції та диференціації знань відрізняється. Попри нинішнє посилення диференціальних процесів, дедалі відчутніша тенденція до інтеграції знань, часткових пошуків та пізнавальних засобів.

Актуалізація диференційованого підходу «зумовлена необхідністю вирівнювання ступеня готовності до навчальної і дослідницької діяльності. Зазначене передбачає розробку відповідного навчально-методичного забезпечення підготовки (диференційованих завдань із поступовим ускладненням навчального матеріалу, різнорівневих самостійних робіт), а також консультування студентів на всіх етапах їхнього навчання» (Повідайчик; Хоминець, 2021, с.933).

На нашу думку, традиційні методики диференціації навчання вимагають оновлення та модернізації. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дає значні інноваційні можливості для роботи в малих групах та індивідуальної роботи. Зокрема, розширюються перспективи наукового розвитку проблеми контролю знань і умінь учнів. Особливо актуальними є ці питання в процесі

вивчення природничих дисциплін, які дозволяють широко варіювати різноманітні види навчальних завдань, зокрема графічні, аналітичні, експериментальні тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Основоположними засадами розвитку проблеми диференціації, на думку Прокопів (2015) «стали положення: диференціації навчання як принципу та форми організації навчання; всебічного розвитку кожного учня в умовах диференційованого підходу, його здібностей, талантів; підвищення рівня активності та самостійності; поєднання колективних та індивідуальних форм роботи; співпраці у навчанні; проектування та прогнозування результатів навчання» (с. 39).

На підставі аналізу наукової літератури Шпарик (2015) узагальнює підходи до понять «диференціація навчання», «диференційоване навчання», зміст дотичних до диференційованого навчання понять, сутність і теоретичні засади диференційованого навчання, його види та форми, а також напрями освітньої диференціації.

Професійна підготовка майбутніх учителів природничих наук «до реалізації змістових ліній освітньої галузі «Природознавство» тільки починає знаходити відображення у науковому доробку вчених, а розуміння суб'єктивізації педагогічної діяльності залишаються, на наш погляд, недостатньо обґрунтованими, а часом навіть суперечливими» (Грамастик, 2019, с. 127).

Шевчук (2020) наголошує на важливості ознайомлення учителів із сутністю та специфікою понять «диференціація навчання», «диференційований підхід» та «диференційоване навчання» та подає відповідні їх трактування.

Нині розроблено освітньо-професійну програму для вчителів природничих дисциплін та відповідний інтегрований курс, де вчитель може обрати спецкурс з теми (фізичний компонент, хімічний компонент, географічний компонент тощо), з якої відчуває потребу в додаткових знаннях (Васильченко, 2021). З позицій системного підходу розкрито проблему готовності майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів у роботі Гвозд'ї (2007). Розвиток методологічної культури майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки досліджувала Лаврентьева (2014) та ін.

Водночас, поза увагою залишається надзвичайно важлива проблема контролю знань і вмінь учнів з природничих дисциплін на основі принципів індивідуалізації та диференціації.

Мета статті – обґрунтування теоретичних засад та практика підготовки майбутнього вчителя до контролю знань і вмінь учнів з природничих дисциплін на основі принципів індивідуалізації та диференціації.

Методи дослідження. Для виконання дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, серед яких аналіз і синтез, комплексний аналіз наукових праць з проблеми дослідження, узагальнення та систематизація з метою формулювання висновків та перспектив подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальні інтереси учнів до природничих наук «складаються із цікавості до явищ, фактів, законів; із прагнення пізнати їх сутність на основі теоретичного знання, їхнє практичне значення й опанувати методами пізнання - теоретичними й експериментальними, що наближаються в старших класах до методів науки. Слід зазначити, що пізнавальна спрямованість школяра носить вибірковий характер. У ході вирішення відкритих задач на уроках природничих наук, в яких завжди має місце проблемна ситуація, учень самостійно приходиться до відкриття необхідного способу розв'язання» (Костенко, 2013, с.58).

Під час диференціації основних компонентів навчання «один із них буде визначальним. Наприклад, у початкових і середніх класах основою для диференціації навчання й визначальним компонентом є учні, до яких адаптуються зміст, прийоми, методи, форми навчання. У старших класах основою для диференціації можуть бути і суб'єкти навчання (типова загальноосвітня школа), і зміст навчання, зокрема його профільність (ліцей, гімназія). Під заданий диференційований зміст добираються учні за відповідними інтелектуальними параметрами» (Шпарик, 2015, с.155).

Особливості диференціації полягають у намаганні всебічно й конкретно опанувати закономірності та якісне розмаїття різних структурних систем, обмежуючись підходом до досліджень методами однієї науки або її галузі, виокремленні складових змісту відповідної системи тощо.

Об'єктивною основою диференціації наук є структурна неоднорідність і невичерпність світу. Негативними її рисами є однобічний підхід до досліджень, надмірна спеціалізація, обмеження, паралелізм і дублювання в дослідженнях, виникнення бар'єру між різними науками.

Диференціація та інтеграція зазвичай взаємно протилежні, й у різний історичний період переважає один із методів. Утім як процеси інтеграції, так і процеси диференціації, підпорядковуються особливим законам, виконуючи в пізнанні чи бутті суспільства особливі для кожної з них функції.

Особливо важливим є момент, коли інтеграція та диференціація є протилежними (передбачають одне одного) поняттями, а не суперечливими: останні є несумісними і виключають одне одного (інтеграція та дезінтеграція). Перехресні поняття, зміст яких різний, але обсяги частково збігаються (інтеграція знань та інтеграція форм навчання) доповнюються протилежними поняттями (диференціація знань та інтеграція знань). Між протилежними поняттями можуть бути проміжні (часткова інтеграція знань).

Логічною основою єдності інтеграції та диференціації на всіх етапах їх розвитку є дія закону єдності протилежностей в конкретних проявах: наявність і необхідність аналізу і синтезу, індукції і дедукції, абстрагування і конкретизації.

Як і в об'єктивній реальності тотожність проявляється у відмінності, єдність – у багатоманітності, унікальність – в універсальності, так і інтеграція проявляється через диференціацію і навпаки. Об'єктивні процеси інтеграції та диференціації мають специфічні для кожної галузі знань риси, проте існують спільні закономірності для наукового пізнання в цілому. Інтеграція і диференціація нерозривно пов'язані і переходять одна в одну. Розрізняють якісну і кількісну сторони інтеграції, зв'язок інтеграції і диференціації, вичленюючи інформаційний, структурний та інші аспекти.

Отож, за переходу системи з одного щабля на вищий відбуваються зростання розмаїття й кількості елементів (диференціація), а також ускладнення зв'язків (інтеграція). Нижча система, переходячи у вищу, диференціює нові складові, що водночас інтегруються в нову цілісність. Синтез на вищих щаблях розвинений більше, ніж на нижчих. Загальновідомо, що інтеграція передбачає інтеграцію: диференціація не побутує на рівні системи, а зберігається на рівні складових і позначається на результаті інтеграції.

Диференціацією передбачено виокремлення складових змісту конкретної системи, а інтеграцією – систематизацію такого змісту, утримання складових в одному цілому.

Система наук про природу природознавство містить ряд важливих компонент, які тісно пов'язані з іншими галузями знань та з виробничими технологіями сучасності. Серед цих компонент найважливішими є понятійний апарат, теоретико-методологічні установки, формування наукової картини світу та наукові теорії. Понятійний апарат природознавства є основою теоретичного мислення і складається з вихідних, фундаментальних понять, які характеризують суттєві сторони конкретної галузі явищ. Теоретико-методологічні установки як змістовні логічні засоби дають можливість тлумачити вихідні принципи теоретичних систем та сформувані критерії відбору фундаментальних понять.

Формування природничонаукової картини світу як цілісного систематизованого уявлення про оточуючу природу на кожному етапі розвитку наук формується на базі фундаментальних досягнень різних галузей природознавства і є одним з найважливіших завдань природознавства. В основі такого підходу лежить ідея про те, що нескінченні явища природи можна зрозуміти на основі обмеженого числа фундаментальних законів та теорій.

Водночас, природничо-наукова картина світу є лише відносно завершеним теоретичним синтезом знань. Істотним є той факт, що на різних історичних етапах вирішальне значення має не природничо-наукова картина світу в цілому, а окрема картина світу окремої науки, яка на даний час є найбільш розвиненою: вирішальні події відбуваються саме в рамках окремих картин світу, де радикальні зміни завжди більш помітні.

Методологічні основи диференціації є важливим аспектом в процесі трансформації диференційованого підходу в освітній простір.

Запропонована автором система ковшного контролю знань і вмінь учнів (Козловський, Опачко, Білик, 2022), може з успіхом застосовуватися в процесі вивчення природничих дисциплін..

Для цього виокремлено етапи диференціації. Початковим етапом був умовний розподіл учнів на природничників і неприродничників, за якого максимально зберігалися принципи педагогічної етики. Тоді проводився перший етап диференціації (зовнішній), який передбачав поділ учнів за критерієм інтересів, здібностей та схильностей до природничих наук. Наступний етап (внутрішній) передбачав індивідуалізацію навчання для кожної з виокремлених груп учнів.

Диференціацію в навчально-виховному процесі варто застосовувати на всіх його стадіях і шаблях. Доцільно послуговуватися диференційованими домашніми завданнями на тему, вивчену на уроці, близьку за змістом і складністю, проте такі завдання розподілені на дві великі групи, а в межах цих груп передбачено завдання трьох ступенів складності. Диференційовані за рівнем складності завдання були графічні, експериментальні, міжпредметні, оцінкові тощо. Якщо під час вивчення якоїсь теми природничники виконують творчі завдання, завдання-оцінки, то неприродничники виконують простіші, якісні завдання, пишуть міні-твори, описують, працюють із алгоритмами. Обидві підгрупи використовують і свій роздатковий матеріал залежно від типу експериментального завдання: приписи, світлини, таблиці, моделі, тести з часописів тощо.

Міжпредметне завдання передбачає одержання з кількох груп питань /кожне з яких відображає зв'язок з іншим навчальним предметом/ однієї відповіді. Характер відповіді, назва навчального предмета, який обрав даний учень, дозволяє більш-менш точно визначити напрям його інтересів.

Чимало педагогів у своїй практиці оперують поняттями «велика» і «мала» оцінка. Для одержання великої оцінки потрібна вичерпна, відносно довга й об'ємна відповідь, а для одержання малої – коротка відповідь: доповнення, вправа, стисла відповідь на одне-два питання. Звісно, це не повне вирішення проблеми оцінки знань, проте його варто зарахувати до системи диференційованого ковзного контролю.

Такий підхід до перевірки знань передбачає сукупність даних щодо ступеня знань кожного учня. Це дає змогу для періодичного визначення й усунення прогалин у знаннях, а також виведення «великої» оцінки, яка ґрунтується на кількох «малих» і об'єктивніше показує знання та хист кожного учня.

Завдяки диференційованому підходу до змісту навчального матеріалу, видів і форм перевірки його засвоєння можливий кількарізний контроль на півріччя всіх видів знань і умінь кожного учня.

Система диференційованого ковзного контролю ґрунтується на минулих результатах опанування знань у сформованих підгрупах учнів. Кожна підгрупа за чергою одержує відповідне групове завдання: графічне, кількісне, програмоване, довідкове чи експериментальне. Кожен учень у підгрупі відповідно до своїх здібностей і досягнень на заданому етапі виконує завдання певної складності. Одне з них спільне

для підгрупи і покликане встановити рівень знань і умінь учнів такої підгрупи з цього виду умінь, як-от, графічних.

Диференціація навчання триває й після організації підгруп, орієнтованих програм для роботи з кожною з них. Як за першої визначальної для поділу на підгрупи диференціації, так і надалі, велике значення має перспектива учня обрати оптимальне завдання з низки запропонованих. Із поступовим ускладненням завдань учні легше переходять із слабших у сильніші, утверджуються у власній спроможності, отримують стимул до випробування власних можливостей.

Висновки. Для підготовки вчителя природничих дисциплін до контролю знань і вмінь учнів в умовах диференціації та індивідуалізації навчання, розроблено схему поетапної диференціації учнів за змістом навчального матеріалу природничих дисциплін. Початковим етапом був умовний розподіл учнів на природничиків і неприродничиків, за якого максимально зберігалися принципи педагогічної етики. Перший етап диференціації (зовнішній) передбачав поділ учнів за критерієм інтересів, здібностей та схильностей до природничих наук, а другий етап (внутрішній) передбачав індивідуалізацію навчання для кожної з виокремлених груп учнів. Диференціацію в навчально-виховному процесі варто застосовувати на всіх його стадіях і щаблях, спираючись на диференційовані за рівнем складності завдання: програмовані, графічні, експериментальні, оцінкові тощо. Якщо під час вивчення якоїсь теми природничики виконують творчі завдання, завдання-оцінки, то неприродничики пишуть міні-твори, описують, працюють із алгоритмами. Обидві підгрупи використовують свій роздатковий матеріал залежно від типу експериментального завдання: приписи, світлини, таблиці, моделі, тести з часописів тощо. Система диференційованого ковзного контролю ґрунтується на результатах опанування у сформованих підгрупах учнів. Кожна підгрупа за чергою одержує відповідне групове завдання: графічне, кількісне, програмоване, довідкове чи експериментальне. Кожен учень у підгрупі відповідно до своїх здібностей і досягнень на заданому етапі виконує завдання певної складності. Завдяки диференційованому підходу до змісту навчального матеріалу, видів і форм перевірки його засвоєння можливий кількарізний контроль на півріччя з всіх видів знань і умінь кожного учня.

Звісно, це не повне вирішення проблеми, тому до подальших напрямів відносимо дослідження можливостей диференційованого

ковзного контролю для конкретних природничих дисциплін (фізика, хімія, біологія тощо).

ЛІТЕРАТУРА

- Васильченко, Л. В. (2021). Підготовка вчителів природничих дисциплін до впровадження інтегрованих курсів в умовах НУШ. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (с. 153–155). 20 травня 2021 р. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка (Vasylchenko, LV (2021). Preparation of teachers of natural disciplines for the introduction of integrated courses in NUSH. *Preparation of future physics teachers, chemistry: materials III International. scientific-practical. conf.* (pp. 153–155). May 20, 2021 Ternopil: TNPU them. V. Hnatyuk).
- Гвоздй, С. П. (2007). *Підготовка майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки.* (Автореф. дис. ... канд. пед. наук). Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса (Gvozdiy, S.P. (2007). *Preparation of future teachers of the natural cycle to teach students the basics of safe behavior.* (Abstract. Dis.... Candidate of Pedagogical Sciences). KD Ushinsky South Ukrainian Pedagogical University. Odesa).
- Грамадик, Н. (2019). Проблема підготовки майбутніх учителів природничих наук: аналітичний огляд. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 3, 126–133. (Grammar, N. (2019). The problem of preparation of future teachers of the natural sciences: analytical review. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after KD Ushinsky*, 3, 126–133).
- Козловський, Ю. М., Опачко, М. В. Білик, О. С. (2022). Використання ковзного контролю в процесі вивчення фізики у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*, 28, 110–114. (Kozlovsky, Yu. M., Opachko, MV Bilyk, OS (2022). The use of sliding control in the process of studying physics in general secondary and vocational education institutions. *Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ogienko*, 28, 110–114).
- Костенко, Є. (2013). Підготовка вчителів природничих дисциплін до розробки і впровадження відкритих задач. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*, 4(1), 56–60. (Kostenko, E. (2013). Preparation of teachers of natural disciplines for the development and implementation of open tasks. *Scientific notes of Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko*, 4 (1), 56-60).
- Лаврентьева, О. О. (2014). *Розвиток методологічної культури майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект: монографія.* Київ: КНТ. (Lavrentyeva, O. O. (2014). *Development of methodological culture of future teachers of natural disciplines in the process of professional training: theoretical and methodological aspect: monograph.* Kyiv: KNT).
- Онiпко, В. В. (2017). Професійно-педагогічна програма підготовки майбутнього вчителя природничих дисциплін до роботи у профільній школі. *Імідж сучасного педагога*, 4(2), 24–27. (Onipko, V. V. (2017). Professional and

pedagogical program of preparation of future teacher of natural disciplines for work in a profile school. *The image of the modern teacher*, 4 (2), 24–27).

- Повідайчик, О. С., Хоминець, С. І. (2021). Диференційоване навчання в процесі підготовки професійно мобільних фахівців у вищій школі. *World science: problems, prospects and innovations*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. (с. 928–934). 27–29 січня, 2021. Торонто, Канада: ВЦ «Sci-conf.com.ua». (Povaychik, O. S., Khomynets, S. I. (2021). Differentiated training in the process of training professionally mobile specialists in higher education. *World Science: Problems, Prospects and Innovations*: International Materials. scientific-practical. conferences. (pp. 928–934). January 27-29, 2021. Toronto, Kinada: SCI-CONF.com.ua).
- Прокопів, Л. (2015). Диференційований підхід до навчання в діяльності малокомплектних (малочисельних) шкіл України (друга половина ХХ – початок ХХІ століть). *Обрії*, 1, 37–40. (Prokopov, L. (2015). Differentiated approach to learning in the activities of small -scale (small) schools of Ukraine (second half of XX - beginning of XXI centuries). *Horizons*, 1, 37-40).
- Шевчук, Л. (2020). Сутність та специфіка поняття «диференціація навчання»: інформація для ознайомлення педагогів. *Проблеми сучасного підручника*, 25, 219–227. (Shevchuk, L. (2020). The essence and specificity of the concept of "differentiation of learning": information for familiarization of teachers. *Problems of the modern textbook*, 25, 219-227).
- Шпарик, О. М. (2015). Проблема диференціації навчання в дослідженнях українських учених та науковців близького зарубіжжя. *Український педагогічний журнал*, 4, 152–164. (Sparik, O. M. (2015). The problem of differentiation of learning in research of Ukrainian scientists and scientists of near abroad. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 4, 152-164).

SUMMARY

Kozlovskiy Yurii. Preparation of the future teacher to control the knowledge and skills of students in natural sciences based on the principles of individualization and differentiation.

It is substantiated that in the conditions of differentiation of the control of the content of education, students can qualitatively master the basics of natural science knowledge and skills, skills of independent work. At the same time, gaps in students' knowledge are identified in a timely manner, and the optimal schedule of classes is ensured. In order to prepare the teacher of science disciplines to control the knowledge and skills of students in the conditions of differentiation and individualization of education, a scheme of step-by-step differentiation of students according to the content of the basic material of science disciplines has been developed. The initial stage was the conditional division of students into naturalists and non-naturalists, during which the principles of pedagogical ethics were preserved as much as possible. The first stage of differentiation (external) provided for the division of students according to the criterion of interests, abilities and inclinations to natural sciences, and the second stage (internal) provided for the individualization of education for each of the separate groups of students. Differentiation in the educational process should be applied at all its stages and steps, relying on tasks differentiated by the level of complexity: programmed, graphic, experimental, evaluation, etc. If during the study of a topic, natural scientists perform creative tasks, assessment tasks, then non-natural scientists write mini-works, describe, work with algorithms. Both subgroups use their handouts depending on the type of experimental task: notes, pictures, tables, models, tests from

magazines, etc. The system of differentiated sliding control is based on the results of mastery in the formed subgroups of students. Each subgroup in turn receives a corresponding group task: graphical, quantitative, programmed, reference or experimental. Each student in the subgroup, in accordance with his abilities and achievements at a given stage, performs tasks of a certain complexity. Thanks to the differentiated approach to the content of the educational material, the types and forms of checking its assimilation, it is possible to control several times every six months of all types of knowledge and skills of each student. This is not yet a complete solution to the problem of assessing knowledge and skills, but this approach is an important component of differentiated sliding control of knowledge and skills of students in natural sciences. Preparation for conducting such control is necessary in the professional training of future science teachers.

Key words: *future teacher, control of knowledge and skills, students, natural disciplines, principle of individualization, principle of differentiation, preparation.*

УДК 808.5 (051)

Марина Рудіна

Національний авіаційний університет

ORCID ID [0000-0001-7338-6475](https://orcid.org/0000-0001-7338-6475)

DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/052-063

ІНТЕГРОВАНІЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА» В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розглянуто інтегрований зміст навчальної дисципліни «Риторика» в межах освітньо-професійної програми в ЗВО за освітнім ступенем «Магістр», указано на актуальність дослідження проблеми. Зазначено, що риторика систематизує, синтезує, поєднує здобутки інших наук, формує навички мовленнєвих дій особистості, є системною і комплексною наукою прикладного характеру. Як потужний методичний ресурс, посилює методіку викладання іноземних мов, утворює методичні паралелі в професійній підготовці магістрів. Подано приклади практичних матеріалів навчальної дисципліни «Риторика» для магістрів-філологів на засадах інтеграції теоретичних матеріалів, практичних завдань, тестів тощо.

Ключові слова: *риторика, риторичні навички, інтегрований зміст, навчальна дисципліна, магістри-філологи, методичні паралелі, метод PRES-формули.*

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти України на межі ХХ-ХХІ ст. до більшості освітньо-професійних програм, зокрема магістрів, включили навчальну дисципліну «Риторика». Протягом останніх десятиліть риторика впевнено набуває статусу лідера з-поміж лінгвістичних дисциплін, розвивається як багатовимірний освітній феномен, що зумовлено вагомою роллю риторичних навичок у професійній діяльності фахівців різних спеціалізацій. Навіть широкодоступна Вікіпедія відзначає системні якості риторики як «мистецтва якісного висловлювання думок з метою переконання та